

УДК 159.923:17.022.1

Хоменко Катерина Василівна

аспірантка Інституту соціології, психології та соціальних комунікацій
кафедри соціальної психології та психотерапії НПУ імені М. П. Драгоманова
практичний психолог Територіального медичного об'єднання «Психіатрія»
в м. Київ

e-mail: khomenko.caterina@gmail.com.

ORCID 0000–0003–3751–3275

**ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ УЯВЛЕНЬ
ПРОБЛЕМИ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ**

В статті формулюються проблематика та актуальність вивчення феномену особистісних цінностей. Аналізуються та узагальнюються погляди зарубіжних та вітчизняних вчених щодо сутності та класифікації видів, типів цінностей. Наводяться результати сучасних досліджень. Розкриваються особливості та механізми функціонування цінностей закономірності розвитку та формування цінностей як похідної мотиваційно-потребнісної сфери. Обґрунтовується визначення особистісних цінностей як складної багаторівневої емоційно-ціннісно-оцінної системи, структурного компонента Я-концепції особистості.

Ключові слова: цінність, особистісні цінності, ціннісні орієнтації, ціннісні уявлення, універсальні цінності, смислові утворення.

Постановка проблеми. В сьогоденні не тільки в українському суспільстві, а й у всьому світі відбувається формування нових цінностей і переосмислення старих, змінилися пріоритети цінностей, запропонованих суспільством індивіду, відповідно особистісні цінності зазнали суттєвих трансформацій. У молоді спостерігається зростання інтересу до отримання знань, умінь і навичок, які сприяють зростанню матеріального добробуту. Водночас люди замислюються над місцем гуманістичних цінностей в їхньому житті. З іншого боку відсутність умов для розвитку та складності у сьогоденні в формуванні мотиваційно-ціннісної сфери молоді зараз як ніколи лякає зростанням невротичних та адитивних розладів, вираженим падінням рівня здатності до навчання, неможливістю створення повноцінної сім'ї, ефективного працевлаштування. Сучасна дослідниця Л. Г. Горяна серед інших факторів патологізації особистісної структури молоді виокремлює «морально-ціннісну незрілість особистості: несформованість мотиваційної сфери... відсутність значущих установок... нестійкість інтересів... відсутність захоплень» [8, с. 35]. Цінності безсумнівно є однією з найбільш значущих проблем психології людського буття, і їх дослідження є одним з проблемних питань, потребуючих вирішення першочергово і гостро, передусім з боку психологів, соціологів, педагогів.

Метою статті є теоретичне вивчення сутності поняття цінностей особистості у працях зарубіжних та вітчизняних вчених.

Результати дослідження. Поняття «цінність», його генезис та природа досліджується у працях вчених-філософів, соціологів, культурологів, психологів та інших. На сьогоднішній день в науковій літературі немає однозначно чіткого визначення поняття «цінність». Акцент робиться на певній стороні цього терміну, яка відповідає інтересу даної науки.

Історичні епохи і відповідно різні філософські вчення накладають свій відбиток на розуміння природи цінностей. В аксіологічних працях Г. Ріккєрта і В. Віндельбанда цінності розглядаються як незалежні від людських бажань, як ідеальне буття: добро, істина, краса, які є цілями самі по собі і не можуть бути засобом.

З позицій натуралізму цінністю уявляється все те, що сприяє ефективному функціонуванню «людської природи», тобто розвитку біопсихічних здібностей індивіда. Цей напрям аксіології будується на поглядах таких вчених, як Р. Перрі, Г. Беккер, Р. Лінтон, Т. Парсонс.

Р. Перрі зазначав, що за допомогою теорії цінностей людина зможе пізнати саму себе, свої цілі і устремління [28]. Він створив класифікацію цінностей в залежності від характеру інтересу і якості орієнтуючого знання, розрізняючи цінності справжні та фальшиві, складні та прості, позитивні та негативні, приховані та активні.

Еволюція цінностей суспільства відбувається постійно, змінюючи пріоритети, знецінюючи одні та висуваючи інші. Система цінностей суспільства обумовлює процес становлення цінностей окремих особистостей і певну шкалу цінностей покоління.

В цінності чогось або когось для людини відображається її ставлення до чогось або до когось. Цінність — це не природна властивість чогось — зовнішнього предмета, події або явища; в цінності відображено ставлення індивіда до предмета, події, або явища. На думку М. Кагана, цінність є «значення об'єкта для суб'єкта», а оцінка — «емоційно-інтелектуальний вияв цього значення суб'єктом» [12, с. 68].

На проблему значущості цінності у сучасній філософській і соціологічній літературі склалися дві точки зору. Перша група авторів вважають, що цінність — це позитивна чи негативна значущість предметів і явищ для життєдіяльності суб'єкта [19, с. 24]. Інші автори, навпаки, вважають, що цінність виражає лише одну із форм значущості, а саме — позитивну. А. В. Гулига, наприклад, констатує: «Цінностей зі знаком мінус не буває» [9, с. 64].

М. Каган виділяє основні цінності: правові, політичні, релігійні (цінності соціальних макрогруп), естетичні і цінності моральні, екзистенційні, що характеризують смисл життя, і цінності художні [12].

Предметні і суб'єктивні цінності є лише двома полюсами ціннісного ставлення людини до світу: перші виступають як його об'єкти (предмети, потреби та інтереси в їх суб'єктивно-психологічному відображенні), а другі — як відображення того ж відношення з боку суб'єкта, в якому інтереси і потреби перекладені на мову ідеального, уявного. Тому предметні цінності є об'єктами оцінки, а суб'єктивні — засобом і критерієм цих оцінок [25, с. 462].

В психології цінності розглядаються як сфера соціалізації індивіда, його адаптація до групових норм; вивчення мотиваційних структур життєдіяльності, механізмів поведінки і діяльності особистості та їх регуляції; дослідження вікового розвитку індивідуальних цінностей та їх взаємозв'язків з самосвідомістю. «Цінність — поняття, за допомогою якого характеризується соціально-історичне значення для суспільства і особистісний сенс для індивідів певних явищ дійсності. Цінності слугують важливим фактором соціальної регуляції поведінки особистості і взаємовідносин людей» [16, с. 389–390].

Згідно з Т. В. Бутківською, терміном «цінність» позначаються як самі значущі, так і ціннісні ставлення, що породжують цілий спектр похідних від них розрізень: об'єктивні, індивідуальні, соціальні, позитивні чи негативні значення явищ природи, форм суспільної організації, історичних подій, моральних вчинків, духовних витворів людства на конкретному етапі історичного розвитку» [6, с. 27].

В. Ю. Болотіна підкреслює мотиваційну цінність цього психологічного явища: «Наявність цінностей є вияви небайдужості людей у ставленні до оточення, яка виникає із значущості різних сторін, аспектів навколишнього світу для їх життя. Вони, по суті, є результатом оволодіння середовищем з огляду його значення для задоволення потреб особистості і свідчать про рівень її соціальної зрілості» [3, с. 19].

Дану точку зору поділяє і М. Й. Боришевський: «Цінність є, безумовно, тим феноменом, котрий найтісніше пов'язаний із сферою потреб людини, а отже, безпосередньо стосується мотивів самоактивності індивіда» [4, с. 22].

Ф. Є. Василюк аналізує цілий ряд основних понять, що стосуються ціннісної сфери: співвідношення цінностей і поведінки (життєвого вибору, співвідношення понять цінності і мотиву. «Зміст свідомості, який складає цінність, може виконувати функції мотиву, тобто направляти і пробуджувати уявну або реальну поведінку, але звідси... не виходить, що в рамках психології цінність слід звести до мотиву, який завжди уособлює індивідуальний життєвий світ, цінність є те, що, навпаки, залучає індивіда до деякої надіндивідуальної спільності» [7, с. 124].

Питання про те, як суспільні цінності перетворюються в особистісні, є актуальним на сучасному етапі розвитку підростаючих поколінь. Культура і суспільство виступають своєрідним матеріалом індивідуального розвитку, який стає частиною внутрішньої організації людини. Суспільні ідеали засвоюються особистістю і починають в якості «моделі належного» підсилювати її активність, де відбувається предметне втілення цих людей, а предметно втілені цінності, в свою чергу, стають основою для формування суспільних ідеалів [16, с. 389].

Засвоєння цінностей у великих соціальних групах опосередковане цінностями малих груп, референтних для індивіда, а «особисті цінності» є генетичним похідним від цінностей соціальних груп і спільностей різного масштабу. Селекція, присвоєння і асиміляція індивідом соціальних цінностей опосередковується його соціальною ідентичністю, цінностями референтних для нього малих контактних груп, які можуть бути як каталізато-

ром, так і бар'єром у засвоєнні цінностей великих соціальних груп, в тому числі і загальнолюдських цінностей.

Особистісні цінності, згідно з Д. О. Леонтьєвим, виступають як своєрідні відношення зі світом, які узагальнені і перероблені досвідом соціальної групи, не залежать від ситуативних факторів. На соціальному рівні цінності відповідають принципам, які визначають права і обов'язки громадян [19; 23, с. 42].

На індивідуальному рівні цінності пов'язані зі стандартами, якими користуються люди при оцінюванні особистісних дій і дій інших людей. «Найважливішими запитаннями для цього рівня аналізу є питання про те, чи існує універсальна структура людських цінностей, і запитання про те, який динамічний зв'язок між різними цінностями» [22, с. 328].

І. Д. Бех вважає, що особистісні цінності складають внутрішній стрижень особистості: «Особисті цінності... набувають ціннісного статусу тільки при зверненні особистісних зусиль на свою смислову сферу, на власне Я, тобто становлення особистісних цінностей пов'язане з динамікою процесів усвідомлення, що включають різні види вербалізації і зміщення пізнавально-особистісних зусиль на власну смислову сферу» [2, с. 123].

Вибір системи цінностей — головне питання, яке виникає при визначенні змісту виховання, бо воно передбачає передачу підростаючому поколінню соціального досвіду людства, знань, розвиток здібностей та практичної діяльності, а також формування та зміну ставлення людей до себе та інших, до світу в цілому. Як основа змісту виховання цінності поділяються на трансцендентні (душа, безсмертя, віра, надія, любов, покаєння тощо); соціоцентричні (свобода, рівність, творчість, гуманність, солідарність, злагода тощо); антропоцентричні (самореалізація, автономність, користь, щирість тощо).

У цінностях закріплюються і національні традиції, і загальнолюдські ідеї, і установки великих та малих соціальних груп. Отже, поняття соціальна цінність і особистісна цінність підкреслюють приналежність цінності певній спільноті людей (суспільству в цілому, соціальній групі) чи окремії особистості. Міра збігу соціальних і особистих цінностей залежить від зовнішніх — соціальних, а також внутрішніх — особистісних факторів. Д. О. Леонтьєв виділяє чотири види співвідношень особистісних і соціальних цінностей: 1) конформний розвиток (максимальний збіг); 2) варіативний розвиток (збіг ядер особистісних і суспільних цінностей, але розходження їх периферій); 3) маргінальний розвиток (незначний збіг ядер особистісних і суспільних цінностей, але сильне розходження периферій); 4) девіантний розвиток (не збігаються ядра особистісних і суспільних цінностей при мінімальному збігу їх периферій). Кожний з цих видів розвитку характеризується певною соціалізацією індивіда [20].

Формування особистісної структури цінностей у процесі соціалізації є процесом пізнання людиною соціального світу. Саме особисті цінності виявляються для людини базою побудови власного, індивідуального образу світу, що визначає головні та постійні ставлення до людей та до себе.

Дж. Капра, Д. Сервон приділяють особливу увагу засобам масової інформації у формуванні просоціальних цінностей: «...ЗМІ систематично використовувалися з метою навіювання соціально позитивних цінностей і формування соціально позитивної поведінки...» [22, с. 331].

Слід визначити таке близьке до цінності поняття, як «ціннісні орієнтації» особистості, а саме: це система фіксованих установок особистості, яка діє вибірково до цінностей (В. О. Ядов); спрямованість особистості на певні цінності (Б. С. Круглов, А. Г. Здравомислов, Н. П. Максименко, М. В. Шевчук); система узагальнених ціннісних уявлень (С. О. Тихомандрицька) [10; 17; 21; 24; 26; 27].

Ціннісні орієнтації особистості характеризуються усвідомленістю, стійкістю, позитивністю емоцій, різною мірою спонукальності. Вони є складовою загальної структури диспозицій особистості, через яку реалізуються соціальні цінності (Г. М. Андреева, В. О. Ядов).

Ціннісне уявлення є когнітивним і мотиваційним утворенням [17]. Це система внутрішніх мотивів ціннісного вибору (Б. С. Круглов). Вони дають можливість людині визначити певні події світу, що допомагає індивіду ефективно адаптуватися до соціального оточення. Отже, цінності чи ціннісні уявлення це елемент когнітивної та мотиваційної структури особистості. Це підтверджується їх смисловою сутністю, що спрямовує та активізує діяльність людини.

Цінності (ціннісні уявлення) організуються в певні системи (ієрархії), що підтверджується рядом авторів (Г. М. Андреева, В. О. Ядов). Ієрархія цінностей полягає не тільки в тому, що одними цінностями (нижчими) іноді жертвують заради інших (вищих), але й в тому, що різні цінності мають різний ступінь узагальненості, коли одні з них є конкретизацією інших. Кожна цінність по відношенню до вищестоящих грає роль засобу чи умови, чи є наслідком.

Єдиної класифікації цінностей на сучасному етапі розвитку психологічної науки немає. Дослідники класифікують цінності по-різному: «за об'єктом засвоєння — матеріальні, матеріально-духовні; за метою засвоєння — егоїстичні, альтруїстичні; за рівнем узагальненості — конкретні, абстрактні; за способом вияву — ситуативні, стійкі; за роллю у діяльності людини — термінальні, інструментальні; за змістом діяльності — пізнавальні, предметно-перетворювальні (творчі, естетичні, наукові, релігійні та ін.), за належністю — особистісні (індивідуальні), групові, колективні, суспільні (також і демократичні), загальнонародні (національні), загальнолюдські тощо» [19, с. 27].

Є. А. Клімов виділяє наступні характеристики *загальнолюдських цінностей*: репродукція собі подібних; орієнтація на покращення предметного світу; шанобливе ставлення до індивідуальної своєрідності кожного; взаємозбагачення інформацією, досвідом, досягненнями [14, с. 132]. Загальнолюдські цінності — це ідеали, норми, вироблені людством у процесі свого цивілізованого поступу (життя і мир на Землі, справедливість, рівноправність, свобода, милосердя, доброзичливість, братерство, солідарність, миролюбність тощо).

В прикладних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених широко використовується метод класифікації цінностей, запропонований М. Рокичем, який виділяє два класи цінностей: цінності-цілі і цінності-засоби.

Згідно з концепцією М. Рокича, термінальні цінності, або цінності-цілі, характеризують кінцевий, очікуваний стан існування, а інструментальні цінності, або цінності-засоби — опис бажаної поведінки. Отже інструментальні цінності активізуються як стандарти при оцінці і виборі тільки поведінки, дії, а термінальні — при оцінці і виборі як цілей діяльності, так і засобів їх досягнення.

В залежності від місця в статусно-ієрархічній структурі ціннісної свідомості членів суспільства М. І. Лапін виділяє чотири групи цінностей: «ядро ціннісної структури», «структурний резерв», «периферія» і «хвіст» [18, с. 7]. «Ядро» — це ті цінності вищого статусу, які домінують в суспільній свідомості. «Структурний резерв» — цінності середнього статусу, вони можуть переміщуватися як в склад «ядра», так і на «периферію». І «хвіст» — цінності меншості, вони малорухомі, більш стабільні і запозичені від минулої культури, які підтримують менше 30 % населення. Узагальнюючи, можна виділити: структурність матеріальних та духовних об'єктів, здатних задовольнити потребу, бажання, інтереси, цілі суб'єкта; характер ставлень об'єкта до об'єкта або їх взаємовідносини; ідеали суспільної та особистої діяльності; образ поведінки, діяльності, спілкування в різних сферах життя» [4, с. 24].

Таким чином, цінності спрямовують, організують поведінку людини на певні цілі і одночасно детермінують когнітивну роботу з інформацією. Цінності стають критеріями оцінки дійсності, зокрема інших людей і самого себе. Вони — основа оцінки, усвідомлення людиною оточуючих її соціальних об'єктів і ситуацій, що дозволяє їй створювати цілісний образ соціального світу. Цінності, як мотиваційно-потребнісна сфера, регулюють поведінку і діяльність людей. Саме в такому їх прояві реалізуються як ціннісні орієнтації та стають елементом диспозиційної структури особистості (С. Д. Максименко, Т. М. Зелінська). Вони дають можливість прийняти рішення в ситуації вибору, здійснити регуляцію діяльності і поведінки суб'єкта в соціальному середовищі [21, с. 218; 12, с. 75].

У вітчизняній психології (М. Й. Боришевський, І. Д. Бех), у російській — існує напрямок дослідження сфери смислу особистості (А. Г. Асмолов, В. С. Братусь, Ф. Є. Василюк, Д. О. Леонтьєв, В. В. Столін та ін.), що спирається на поняття смислу як елементу структури свідомості Л. С. Виготського і особистісного смислу О. М. Леонтьєва.

В. С. Братусь дає наступне визначення сутності цінностей: «Смислові утворення нерідко залишаються і функціонують несвідомо, водночас свідомо прийняті людиною загальні смисли життя особистості є її цінностями» [5, с. 49].

Головне питання при вивченні цінностей на рівні індивіда — чи існують цінності, визнані усіма? Зокрема, чи можна виділити групу цінностей, які поділяють усі люди в усіх культурах? Крок у напрямку вирішення цього питання є концепція цінностей Ш. Шварца (1992), яка була спочатку

пов'язана з розробкою проекту по вивченню універсальних цінностей у різних культурах. Ш. Шварц і У. Біліські обґрунтували єдність, універсальність структури людських цінностей (мотиваційних типів), незалежно від особливостей культури і суспільства, і дали їм *наступні характеристики*: 1) переконання, які мають емоційне забарвлення; 2) бажані людиною цілі (наприклад, рівності) і поведінка, яка сприяє досягненню цих цілей (наприклад, чесність); 3) вони не обмежуються визначеними діями чи ситуаціями (тобто вони трансцендентні); 4) виступають як стандарти, які керують вибором або оцінкою вчинків, людей, подій; 5) вони упорядковані по важливості відносно один до одного і складають систему ціннісних пріоритетів. Різні культури і особистості можуть характеризуватися системою їх ціннісних пріоритетів [13, с. 10].

Дослідження цінностей, згідно зі Ш. Шварцем і У. Біліські, можуть проводитися на двох рівнях аналізу: на рівні особистісних (індивідуальних особливостей) і на рівні культури. Ш. Шварц далі працював самостійно над розробкою методики дослідження цінностей особистості. В основу його методики вивчення індивідуальних цінностей були покладені наступні наукові положення: концепція М. Рокича про термінальні і інструментальні цінності; авторська концепція про мотиваційні цілі і універсальність базових людських цінностей. Автор об'єднав цінності в десять, мотиваційно не схожих, типів і дав їм коротке визначення відповідно до їх центральної цілі [13, с. 27].

Таким чином, проведене Ш. Шварцем теоретичне дослідження цінностей дозволило йому розробити універсальний набір ціннісних типів для вивчення індивідуальних їх особливостей і як базис для експериментального вивчення взаємозв'язків системи цінностей з іншими особистісними утвореннями, зокрема з самостваленням особистості.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Цінність — нормативно-оціночне (позитивне, негативне) ставлення людини до оточуючої дійсності з огляду значення для задоволення власних потреб і свідчить про її соціальну зрілість. Особистісні цінності — внутрішня основа особистості як ціннісна етична орієнтація. Вони спрямовують поведінку людини на певні цілі, стають критеріями оцінки діяльності, що дозволяє їй створити цілісний образ соціального світу. Ми приєднуємося до концепції Ш. Шварца про єдність, універсальність людських цінностей (мотиваційних смислових типів) незалежно від особливостей культури і суспільства. Я-концепція особистості, активно розвиваючись, стає детермінантою процесу адаптації людини до соціального середовища, зокрема у становленні ціннісної структури особистості. Логіка нашого подальшого дослідження передбачає вивчити взаємозв'язок самоствалення з цінностями особистості в юнацькому віці.

Список використаних джерел і літератури

1. Андреева Г. М. Социальная психология : учеб. для высших учебных заведений / Г. М. Андреева. — М.: Аспект Пресс, 2000. — 376 с.

2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник / І. Д. Бех. — К.: ІЗМН, 1998. — 204 с.
3. Бологіна В. Ю. Моральні цінності підростаючого покоління // Цінності освіти і виховання. — 1997. — С. 19–21.
4. Боришевський М. І. Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості // Цінності освіти і виховання. — 1997. — С. 21–25.
5. Вратусь Б. С. К изучению смысловой сферы личности // Вестник МГУ. Серия 14: Психология. — 1981. — № 2. — С. 46–56.
6. Бутківська Т. В. Проблема цінностей у соціалізації особистості // Цінності освіти і виховання. — 1997. — С. 27–31.
7. Василюк Ф. Е. Психология переживания / Василюк Ф. Е. — М.: МГУ, 1984. — 200 с.
8. Горяна Л. Г. Духовно-ціннісні аспекти профілактики адитивної поведінки як здоров'я-збережувальна технологія // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». — 2013. — Вип. 23. — С. 29–36.
9. Гулыга А. В. Эстетика в свете аксиологии / А. В. Гулыга — СПб.: Алетея, 2000. — 447 с.
10. Здравомыслов А. Г. Потребности. Интересы. Ценности / А. Г. Здравомыслов. — М.: Мысль, 1986. — 222 с.
11. Зелінська Т. М. Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика і психокорекція: навч. посібник / Т. М. Зелінська. — К.: Каравела, 2010. — 256 с.
12. Каган М. С. Философская теория ценности / М. С. Каган. — СПб.: ТОО ТК «Петрополис», 1997. — 205 с.
13. Карандашов В. Н. Методика Шварца для изучения ценностей личности. Концепция и методическое руководство / Карандашов В. Н. — СПб.: Речь, 2004. — 70 с.
14. Климов Е. А. Общечеловеческие ценности глазами психолога-профессиведа // Психологический журнал. — 1994. — Т. 14. — 152 с.
15. Кравчук М. В. Правознавство: навчальний посібник/ М. В. Кравчук [та ін.] — 2-ге вид., перероб. та доп. — Тернопіль: Карт-бланш, 2003. — 403 с.
16. Краткий психологический словарь / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. — 2-е изд., испр. и доп. — М., 1985. — 494 с.
17. Круглов Б. С. Социальная направленность личности старшеклассника / Б. С. Круглов // Формирование личности старшеклассника / под ред. И. В. Дубровиной. — М., 1989. — С. 2–25.
18. Лапин Н. И. Ценности в критическом социуме / Лапин Н. И. // Ценности социальных групп и кризис общества. — М., 1991. — С. 4–32.
19. Леонтьев Д. А. От социальных ценностей к личностным: социогенез и феноменология ценностной регуляции деятельности // Вестник МГУ. Серия 14: Психология. — 1997. — № 1. — С. 20–27.
20. Леонтьев Д. А. Развитие личностных ценностей в общественном контексте // Вестник МГУ. — 1997. — № 1. — С. 28–39.
21. Максименко С. Д., Психология особистості / Максименко С. Д., Максименко К. С., Папуча М. В.; за ред. Максименка С. Д. — К.: Видавництво ТОВ «КММ», 2007. — 296 с.
22. Психология личности / Дж. Капра, Д. Сервон. — СПб.: Питер, 2003. — С. 327–332.
23. Современный философский словарь / под общей ред. В. Е. Кемерова. — 2-е изд., испр. и доп. — Лондон; Франкфурт-на-Майне; Париж; Люксембург; Москва; Минск : Панпринт, 1998. — 1064 с.
24. Тихомандрицкая С. А., Дубовская Е. А. Особенности социально-психологического изучения ценностей как элементов когнитивной и мотивационно-потребностной сферы // Мир психологии. — 1999. — № 3. — С. 80–90.
25. Философская энциклопедия: в 5 т. Т. 5 / под ред. Ф. В. Константинова. — 2-е изд. — М.: Советская энциклопедия, 1970. — 740 с.
26. Шевчук М. В. Психологічні механізми трансформації ціннісних орієнтацій студентської молоді: автореф. дис. ... канд. психолог. наук: 19.00.01 / М. В. Шевчук. — Київ, 2000. — 25 с.
27. Ядов В. А. Отношение к труду и ценностные ориентации личности // Социология в СССР. — М.: Мысль, 1962. — Т. 2. — С. 196–205.
28. Perry R. B. General Theory of value / R. B. Perry. — Cambridge, 1960. — P. 672–673.

References

1. Andreeva G. M. Socialnaya psihologiya: uchebnik dlya visshih uchebnykh zavedeniy / G. M. Andreeva. — M.: AspectPres, 2000. — 376 s.
2. Bech I. D. Osobistisno zorientovane vihovannya: naukovno-metodichniy posibnik / I. D. Bech. — K.: IZMN, 1998. — 204 s.
3. Bolotina V. Yu. Moralni cinnosti pidrostayushchogo pokolinnya // Cinnosti osviti i vihovannya. — 1997. — S. 19–21.
4. Borishevskiy M. I. Duhovny cinnosti yak determinanta gromadyanskogo vihovannya osobistosti // Cinnosti osviti i vihovannya. — 1997. — S. 21–25.
5. Bratus B. S. K izucheniyu smislovy sfery lichnosti // Vestnik MGU. Seriya 14: Psihologiya. — 1981. — № 2. — S. 46–56.
6. Butkivska T. V. Problema cinnosti u socializaciyi osobistosti // Cinnosti osviti vihovannya. — 1997. — S. 27–31.
7. Vasiluk F. E. Psihologiya perezhivaniya / Vasiluk F. E. — M.: MGU, 1984. — 200 s.
8. Goryana L. G. Duhovno-cinnisni aspekti profilaktiki adiktivniyi povedinki yak zdoroviyazberezhuvalna tehnologiya // Naukovi zapiski. Seriyay «Psihologiya I Pedagogika». — 2013. — Vyp. 23. — S. 29–36.
9. Guliga A. V. Estetika v svete aksiologiyi / A. V. Guliga. — SPb.: Aleteya, 2000. — 447 s.
10. Zdravomislov A. G. Potrebnosty. Interesi. Cennosti / A. G. Zdravomislov. — M.: Misl, 1986. — 222 s.
11. Zelinska T. M. Ambivalentnist osobistosti. Teoriya, diagnostika ta psihokorekciya : navch. posibn / T. M. Zelinska. — K.: Karavella, 2010. — 256 s.
12. Kagan M. S. Filosofskaya teoriya cennosti / M. S. Kagan. — SPb: TOO TK «Petropolis», 1997. — 205 s.
13. Karandashov V. N. Metodika Shvarca dlya izucheniya cennostey lichnosti. Konceptiya i metodcheskoe rukovodstvo / V. N. Karandashov. — SPb.: Rech, 2004. — 70 s.
14. Klimov E. A. Obschechelovecheskiye cennosti glazami pshologa-professioveda // Pshologicheskij zhurnal. — 1994. — T. 14. — 152 s.
15. Kravchuk M. V. Pravoznnavstvo : navchalniy posibnik/ M. V. Kravchuk, [ta in]; za red. M. V. Kravchuka. — 2-e vid., pererob. ta dop. — Ternopil: Kart-blansh, 2003 — 403 s.
16. Kratky psihologicheskij slovar / pod. obsch. red. A. V. Petrovskogo, M. G. Yaroshevskogo. — 2-e izd. ispr. i dopoln. — M., 1985. — 494 s.
17. Kruglov B. S. Socialnaya napravlenost lichnosti starsheklasnka / pod. red. I. V. Dubrovinoj. — M., 1989. — S. 2–25.
18. Lapin N. I. Cennosti v kriticheskom obschestve // Cennosti socialnih grup I krizis obschestva. / N. I. Lapin — M., 1991. — S. 4–32.
19. Leontiev D. A. Ot socialnih cennostey k lichnostnim: sociogenez i fenomenologiya cennostnoy regulyaci // Vestnik MGU. Seriya 14: Psihologiya. — 1997. — № 1. — S. 20–27.
20. Leontiev D. A. Razvitiye lichnostnih cennostey v obschestvennom kontecste // Vestik MGU. — 1997. — № 1. — S. 28–39.
21. Maksimenko S. D. Psihologiya osobistosti / Maksimenko S. D., Maksimenko K. S., Papucha M. V. ; za red. Maksimenko S. D. — K.: Vidavnictvo TOV «KMM», 2007. — 296 s.
22. Psihologiya lichnosti/ Dj. Kaprara, D. Servon. — SPb.: Piter, 2003. — S. 327–332.
23. Sovremenniy filosofskiy slovar / pod obschey red. V. E. Kemerova. — 2-e izd., ispr. i dop. — London; Frankfurt-na-Mayne; Parizh; Luksemburg; Moskva; Minsk: Panprint, 1998. — 1064 s.
24. Tihomandrickaya S. A., Dubovskaya E. A. Osobennosti socialno-psihologicheskogo izucheniya cennostey kak elementov kognitivnoy i motivacionno-potrebnostnoy sfery // Mir psihologiy. — 1999. — № 3 — S. 80–90.
25. Filosofskaya enciklopediya: v 5 t. T. 5 / pod. red. F. V. Konstantinova. — 2-e izd. — M., 1970. — 740 s.
26. Shevchuk M. V. Psihologichni mehanizmi transformaciyi cinnisnih orientaciy studentskoyi molodi: avtoref. dis. ... kand. psihol. nauk. — 19.00.01 / M. V. Shevchuk. — K., 2000. — 25 s.
27. Yadov V. A. Otnosheniye k trudu I cennostniyi orientaciyi lichnosti // Sociologiya v SSSR. — 1962. — T. 2. — S. 196–205.
28. Perry R. B. General Theory of value / Perry R. B. — Cambridge, 1960. — P. 672–673.

Хоменко Екатерина Васильевна

аспирантка Института социологии, психологии и социальных коммуникаций кафедры социальной психологии и психотерапии НПУ им. М. П. Драгоманова
практический психолог Территориального медицинского объединения «Психиатрия» г. Киев

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ НАУЧНЫХ
ПРЕДСТАВЛЕНИЙ ПРОБЛЕМЫ ЦЕННОСТЕЙ ЛИЧНОСТИ**

Резюме

В статье формулируются проблематика и актуальность изучения феномена личностных ценностей. Анализируются и обобщаются взгляды зарубежных и отечественных ученых о сущности и классификации видов, типов ценностей. Приводятся результаты современных исследований. Подробно раскрываются особенности и механизмы функционирования ценностей, закономерности развития и формирования ценностей как производной мотивационно-потребностной сферы. Обосновывается определение личностных ценностей как сложной многоуровневой эмоционально-ценностно-оценочной системы, структурного компонента Я-концепции личности.

Ключевые слова: ценность, личностные ценности, ценностные представления, универсальные ценности, смысловые образования.

Khomenko Yekaterina Vasilievna

National Pedagogical University named by M. P. Dragomanov postgraduate student, Institute of sociology, psychology and social communications, department of social psychology and psychotherapy, psychologist of Kyiv city clinical mental hospital № 1, Kyiv, Ukraine

**THE THEORETICAL ANALYSIS OF SCIENTIFIC VIEWS
OF THE PROBLEM OF PERSON'S VALUES**

Abstract

Today we live in a time when not only in Ukrainian society, but also in the world is the formation of new values and rethinking old values have changed priorities proposed by the public individual, personal values in accordance with the essential transformation. In this article, the problems are formulated and relevance of studying the phenomenon of personal values.

The concept of «value», its genesis and nature is studied in the works of scientists, philosophers, sociologists, culture experts, psychologists and others. To date there is no scientific literature unequivocally clear definition of «value». The emphasis is on a particular side of this term, which is in the interest of science. Value — normative and evaluative (positive, negative) relationship between man and the surrounding reality due importance to their own needs and demonstrates its social maturity. Personal values — the inner personality as a basis for ethical values orientation. They steer human behavior to specific goals stanovlyatsya evaluation criteria, which enables it to create a complete image of the social world. Consciously adopted common man senses a person's life are its values, which is active in early adolescence. We join by S. Schwartz concept of unity, universality of human values (motivational semantic types) regardless of the culture and society. Growing up I-concept of the individual is actively developing is determinant of the process of adaptation to the social environment, particularly in the development of the value of personality structure. The logic

of our further research to examine the relationship also involves the attitude of the individual values in adolescence.

Key words: value, personal values, value representation, universal values, semantic entity.

Стаття надійшла до редакції 2.09.2015